

TÚRKIYA MÁMLEKETINIŇ RAWAJLANIWI

Gúlziya Berdibaeva

Ájiniyaz atındağı NMPI niŇ
Tálim hám tárbiya teoriyası hám metodikası
bađdarınıŇ 1-kurs magistrantı
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10477345>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-January 2024 yil
Ma'qullandi: 04- January 2024 yil
Nashr qilindi: 10- January 2024 yil

KEY WORDS

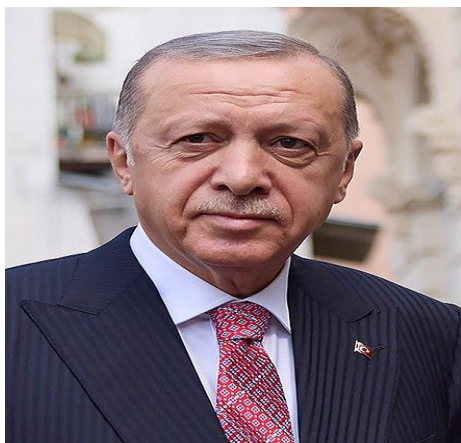
Xojalıq, industrialagrar, sanaant,
transport, "Erkin aymaqlıq
nızamı", sırtqı sawda,
diplomatiyalıq baylanıs.

ABSTRACT

Maqalada dúnya júzi mámleketleriniŇ ishindegi, rawajlanđan mámleketlerdiŇ biri Túrkiya, onıŇ geografiyalıq jaylasıw ornı, xalqı, milliyliği, sanaatı,transportı hám basqa da tarawlarınıŇ rawajlanıwı haqqında sóz etilgen.

Dúnya júzinde 250 den aslam mámleket bolıp, bul mámleketlerdiŇ hár biri geografiyalıq jaylasıw ornına, mámleketlik dúzilisine, xalqına, óz milletine, mámleketlik nıshanlarına, sannatına, úrp-ádetine iye. Hár bir mámlekettiŇ dúnyada óz ornı bar. Qaysıdur mámleket ekonomikası menen kúshli bolsa, basqa bir mámleket áskeriy dúzilisi menen kúshli hám jetekshi orında turadı. Dúnya júzinde hár bir mámlekettiŇ rawajlanıw basqıshı bolđanınday, Túrkiya mámleketiniŇ de rawajlanıw basqıshı bar. Túrkiya mámleketide joqarıda atap ótkenimizdey, geografiyalıq jaylasıw ornına, mámleketlik nıshanlarına, milletine, xalqına, sanaatına iye.

Túrkiya Respublikası Batıs Aziya hám Qubla Evropada jaylasqan. MámlekettiŇ paytaxtı Ankara qalası. MámlettiŇ uranı "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" yaağnıy mámlekte tınıshlıq, dúnyada tınıshlıq. Mámleket óziniŇ mámleketlik nıshanları bayraq, gerb, gimnine iye, mámleketlik til – túrk tili esaplanadı. Maydanı- 783, 562 km² , xalqınıŇ sanı 85. 279. 553 adamdı quraydı. Mámleket prezidenti 2014-jıldan baslap házirgi kúnge shekem Rajab Tayyip Erdođon. Túrkiya 14 mámleket penen shegaralas, 81 wálayatta ibarat.MámlekettiŇ ámeldegi konstituciyası 1982 – jılı qabıl qılınđan.

Zamanagóy Túrkiya 1923-jilda Usmanlı imperiyasınıń birinshi jáhán urısındaǵı jeńilisi hám túrk xalqınıń milliy azatlıq gúresi, monorxiyanıń tamamlanıwı, bólekleniwı hám túrk milliy mámleketiniń payda etiliwi nátiyjesinde dúzilgen.

Mámlekettiń tábiyatı júdá reńbereń bolıp, klimatı subtropik, batıs hám qubla aymaqları jilli, jawını kóp, ishki aymaǵında jaz ıssı hám qurǵaq, qısı suwıq, qar kóp jawadı.

Túrkiya industrialagrar mámleket. 1980-jil ekonomikada túpten burılıs kózde tutılǵan keń kólemli dástúr engiziledi. Eksportqa mólsherlengen ónimlerdi islep shıǵarıwshı sanaat kárxanaları payda bolıp baslaydı. Shet el investiciyasın hám texnikasın alıp kiriwdi tezlestiriw ushın 1985-jilda “Erkin aymaqlar nızamı” kúshke kirdi. Bunday aymaqlar 1987-jilda tek ǵana 2ew bolǵan bolsa, 2002-jılǵa kelip olardıń sanı 21 ge jetti. Alıp barılǵan reformalar nátiyjesinde jalpı ishki ónim sanatınıń úlesiniń 28,7%, awıl xojalıǵınıń 14,4%, xızmet kórsetiw tarawında 56,9% boldı.

Túrkiya mámleketiniń sanaatı bolsa rawajlanıwda joqarı nátiyjege eristi. Túrkiyanıń xromit islep shıǵarıw hám eksport qılıwda dúnyada jetekshi 4-orında turadı. Sonıń menen birge gaz, neft, tas kómir, temir, marganets, mıs hám basqa reńli metallar qazıp alınadı. Sanaat kárxanaları tiykarınan mámlekettiń batıs hám oraylıq bólimler jaylasqan. Túrkiyada elektronika sanaatı jedel rawajlanǵan. Ximiya sanatatında 970 fabrika iskerlik kórsetedi. Mámleket toqımashılıq sanaatı ónimleri eksportında dúnyada 15-orın, tayyar kiyim eksportında bolsa 7-orındı iyelegen.

Mámleket transportı. Mámlekettegi jollarn uzunlıǵı 63 167 km, temir jol uzunlıǵı 10 940 km. Túrkiya mámleketiniń sawda flotı 3157nnkemadan ibarat bolıp, ol eksport júkleriniń 72%, import júkleriniń 95 % in tasydı. Mámleket shetke qara hám reńli metall rudaları, polat, gezleme, miyweler, elektronika shıǵaradı. Shetten bolsa neft, mashina hám úskenerler, sanaattıń shiyki quralları hám tayyar buyımlar aladı.

Sonı aytıp ótiw orınlı, Túrkiyada dúnyanıń 7 káramatınıń ekewi Túrkiya aymaǵında jaylasqan. Bul Efestege Artemida ibadatxanası hám Galikarnas maqbarası.

Galikarnas maqbarasi

Artemida ibadatxanası

Hámmemizge belgili Túrkiya xalqı kofeni, chaydı jaqsı kóriwshi xalıq. Türk qahva (kofe) mádeniyatı hám úrp-ádetleri Yuneskoniń insaniyat mádeniy miyrasınıń quramına kiritilgen. Türk kofesi türk mádeniyatında áhmiyetli orıńǵa iye bolıp, Usmaniylar imperiyasınan saqlanıp qalǵan eń áyyemgi kofe tayarlaw hám pisiriw usulına iye bolıp esaplanadı.

Túrkiya Ózbekstan Respublikasınıń Ğárezsizligin tán alıp eki mámleket ortasında diplomatiya múnásibetleri ornatiǵannan soń, 1992-jıl aprelda Túrkiyanıń Tashkenttegi elshixanası, 1993-jıl yanvarda ese Ózbekstan Respublikasınıń Ankaradǵı elshixanası óz iskerligin baslaǵan.

Ulıwma aytqanda, Túrkiya mámleketi rawajlanǵan eń aldǵı mámleketlerdiń biri. Mámlekettiń rawajlanıwı ushın elede reformalar engizilip basqıshpa-basqısh ámelge asırılmaqta hám ámelge asırılıp atırǵan is-ilájlardıń óz nátiyjesin kórsetpekte.

Paydalanılǵan ádebiyatlar hám internet derekleri:

1. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi (2000-2005).
2. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Turkiya>
3. <https://odam.uz/news/turkiya-haqida-10ta-qiziqarli-fakt>
4. https://uz.wikipedia.org/wiki/Turk_qahvasi